

Вплив деструктивних психічних станів на особистість та професійну діяльність начальників відділень соціально- психологічної служби установ виконання покарань

Chychuha M.M. The influence of destructive mental states on a personality and professional activities of chiefs of social and psychological penal services / M.M. Chychuha // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 635–647.

М.М. Чичуга. Вплив деструктивних психічних станів на особистість та професійну діяльність начальників відділень соціально-психологічної служби установ виконання покарань. Досліджено деструктивні психічні стани начальників відділень СПС. Експериментальне дослідження тривало впродовж квітня 2013 – березня 2014 років. Вибірка становила 180 начальників відділень СПС УВП. Здійснено розподіл начальників відділень СПС УВП на п'ять груп: перша група – начальники відділень, які працюють в установах виконання покарань до одного року; друга – від 1 до 3 років; третя – від 3 до 5 років служби в УВП; четверта – від 5 до 10 років і п'ята – від 10 до 15 років служби в установах виконання покарань.

Використано наступні методики: «16-тифакторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16-PF -105 – С)», методика В.Ю. Рибнікова «Прогноз 2», «шкала оцінювання ситуативної та особистісної тривожності Ч. Д. Спілберга – Ю. Л. Ханіна», опитувальник для визначення професійної деформації «ОПД» В. С. Медведєва», опитувальник «МВІ», який був розроблений К. Маслач, С.Джексон та адаптований В.С. Медведєвим.

Досліджено індивідуальні особливості особистості начальників відділень СПС УВП, рівень нервово-психічної стійкості, рівень ситуативної та особистісної тривожності, рівень професійної деформованості та професійного вигорання.

Виявлено деструктивні психічні стани та якості начальників відділень СПС: нервово-психічна нестійкість, тривожність, боязкість (страх), жорстокість (агресія), підозрілість, напруженість, замкнутість,

емоційну виснаженість, невпевненість у собі, завищену самооцінку, здатність піддаватися впливу групи, в частини респондентів – низький рівень самоконтролю, високий рівень консерватизму.

Зроблено висновок, що експериментальною групою в формуючому експерименті будуть виступати начальники відділень СПС, які працюють до 3 років служби в УВП та є найбільш вразливою категорією.

Ключові слова: деструктивні психічні стани, страх, тривожність, підозрілість, нервово-психічна нестійкість, фрустрація, професійна деформація, професійне вигорання, емоційна виснаженість, деперсоналізація.

М.М. Чичуга. Влияние деструктивных психических состояний на личность и профессиональную деятельность начальников отделений социально-психологической службы учреждений исполнения наказаний. Исследованы деструктивные психические состояния начальников отделений СПС. Проводилось экспериментальное исследование, которое длилось на протяжении апреля 2013 – марта 2014 годов. Выборка составила 180 начальников отделений СПС УИН. Сделано распределение начальников отделений СПС УИН на пять групп: первая группа – начальники отделений, которые работают в учреждениях исполнения наказаний до одного года; вторая – от 1 до 3 лет; третья – от 3 до 5 лет службы в УИН; четвертая – от 5 до 10 лет и пятая – от 10 до 15 лет службы в учреждениях исполнения наказаний.

Использованы следующие методики: «16-тифакторный личностный опросник Р. Б. Кеттелла (16-PF-105 – С)», методика В.Ю. Рыбникова «Прогноз 2», «шкала оценивания ситуативной и личностной тревожности Ч. Д. Спилберга – Ю. Л. Ханина», опросник для определения профессиональной деформации «ОПД» В. С. Медведева, «опросник» МВІ», который был разработан К. Маслач, С. Джексон и адаптирован В.С. Медведевым.

Исследовано индивидуальные особенности личности начальников отделений СПС УИН, уровень нервно-психической устойчивости, уровень ситуативной и личностной тревожности, уровень профессиональной деформации и профессионального выгорания.

Обнаружено деструктивные психические состояния и качества начальников отделений СПС: нервно-психическая неустойчивость, тревожность, робость (страх), жестокость (агрессия), подозрительность, напряжённость, замкнутость, эмоциональную усталость, неуверенность в себе, повышенную самооценку, способность подвергаться воздействию группы, в части респондентов – низкий уровень самоконтроля, высокий уровень консерватизма. Сделан вывод, что экспериментальной группой в формирующем эксперименте будут выступать начальники отделений СПС, которые работают в УИН до 3 лет и являются наиболее уязвимой категорией.

Ключевые слова: деструктивные психические состояния, страх, тревожность, подозрительность, нервно-психическая неустойчи-

вость, фрустрація, професійна деформація, професійне вигорання, емоціональне истощення, деперсоналізація.

Постановка проблеми. Професійна діяльність начальників відділень соціально-психологічної служби (СПС) установ виконання покарань (УВП) безпосередньо пов'язана зі специфічними умовами праці. На фізичний та психічний стан начальників відділень СПС впливають різноманітні фактори. До них можна віднести: постійний контакт з засудженими, дефіцит часу та інформаційну невизначеність, новизну та незвичність, тривалі навантаження, ризик нападу засуджених та взяття в полон тощо. Все це може призвести до зменшення ефективності службової діяльності працівників та виникнення у них деструктивних психічних станів.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Вивченню деструктивних психічних станів особистості присвячені дослідження українських та зарубіжних вчених: М. Боришевського, Л. Виготського, А. Генкіна, Дж. Долларда, Л. Кандиловича, К. Лоренца, Н. Левітова, С. Максименка, В. Медведєва, Г. Сельє, З. Фрейда.

Вивченням професійно значущих якостей особистості співробітників установ виконання покарань займалися: В. Г. Андрюсюк, М. В. Клімов, В. І. Кривуша, Т. В. Кушнірова, В. В. Лебедев, А. М. Новіков, А. І. Папкін, В. М. Синьов.

Не зважаючи на значні розробки та досягнення науковців в дослідженні проблеми профілактики деструктивних психічних станів персоналу ДКВС, специфіка діяльності начальників відділень СПС УВП України є практично недослідженою.

Мета статті полягає у висвітленні матеріалів практичного дослідження деструктивних психічних станів начальників відділень соціально-психологічної служби установ виконання покарань.

Завдання:

- визначити поняття «деструктивні психічні стани»;
- охарактеризувати досліджувану категорію респондентів;
- проаналізувати вплив деструктивних психічних станів на особистість та професійну діяльність начальників відділень СПС УВП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Деструктивні психічні стани – це негативні психічні стани, які можуть порушувати психічну діяльність працівника, сприяти розвитку професійного вигорання та професійної деформації й викликати різноманітні соматичні захворювання.

З метою виявлення деструктивних психічних станів начальників відділень СПС УВП та визначення шляхів подальшої

їх профілактики нами було проведено експериментальне дослідження, яке тривало впродовж квітня 2013 – березня 2014 років.

Досліджуваною групою стали начальники відділень соціально-психологічної служби установ виконання покарань України.

Вибірка становила 180 начальників відділень СПС УВП, з них 44 особи, які працюють в УВП до 1-го року; 72 особи – від 1 до 3 років служби в установах; 26 осіб – від 3 до 5 років; 20 осіб – від 5 до 10 років служби; 18 осіб – від 10 до 15 років служби в установах виконання покарань Державної пенітенціарної служби України.

Респондентів було поділено на п'ять груп відповідно до кількості років служби в установах виконання покарань.

Потрібно зауважити, що під час класифікації ми врахували особливості соціально-психологічної адаптації працівників до професійної діяльності. Результати наших досліджень показують, що найважчим є процес адаптації начальників відділень СПС в перші 6 місяців та перший рік роботи в установах виконання покарань. Учені зазначають, що до специфіки професійної діяльності працівники правоохоронних органів адаптуються не раніше 1-2 / 2-3 років після її початку. Практичні працівники УВП зауважують, що саме на цей період – 1,5-2 / 1,5-3 роки служби припадає значна частина звільнень працівників. В 3-5 років роботи працівники уже краще пристосовуються до специфіки діяльності, і частота плинності кадрів дещо зменшується, зокрема, слід наголосити, що 3-4 роки служби в ДКВСУ є переломним періодом, особливо небезпечним для виникнення професійної деформації.

Вважається, що для досягнення належного професійного рівня спеціалісту потрібно 5-7 років. Як відомо, повна адаптація до професійної діяльності відбувається лише через 8-10 років. Після 10 років роботи в установах начальники відділень СПС, як і інший персонал, пристосовуються до екстремальних умов діяльності і вже менше реагують на стресові ситуації [1].

Враховуючи дані особливості, ми розподілили начальників відділень СПС наступним чином (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Розподіл респондентів по рокам служби в УВП

№ групи	Кількість років служби в УВП	Кількість осіб
I	До 1 року	44
II	1 – 3 роки	72
III	3 – 5 років	26

IV	5 – 10 років	20
V	10 – 15 років	18

Для виконання дослідницьких завдань та досягнення мети було використано наступні методи: спостереження, бесіда, анкетування та тестування.

Для діагностики індивідуальних особливостей особистості начальників відділень СПС УВП ми використали методіку «16-тифакторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16-PF-105 – С)». Рівень нервово-психічної стійкості вимірювався за допомогою методіки В.Ю. Рибнікова «Прогноз 2». Рівень ситуативної та особистісної тривожності визначався методікою «Шкала оцінювання ситуативної та особистісної тривожності Ч.Д. Спілберга – Ю.Л. Ханіна». Рівень професійної деформованості працівників досліджувався за допомогою опитувальника для визначення професійної деформації «ОПД» В. С. Медведєва». Професійне вигорання працівників було досліджено опитувальником «МВІ», який був розроблений К. Маслач, С. Джексон та адаптований В.С. Медведєвим.

Результати досліджень респондентів I групи – до 1 року роботи в УВП свідчать про те, що за допомогою різних методик стало можливим встановити певні характерні особливості даної групи працівників.

Діагностика індивідуальних особливостей особистості начальників відділень СПС УВП за методікою «16-тифакторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16-PF-105 – С)» показала, що у 50 % респондентів виражена замкнутість та боязкість. Виявлений низький рівень емоційної стійкості в 40,9 % та середній – в 54,5 %. Суворість та жорстокість виявляється в 72,7 %. Високий рівень підозрілості – в 54,5% працівників. Тривожність – в 30%. Консерватизм в – 90,9% досліджуваних. Середній рівень напруженості спостерігається в 81,6 % респондентів (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Фактори	Кількість у відсотках
Замкнутість	50 %
Боязкість	50 %
Емоційна нестійкість	40,9 %
Суворість, жорстокість	72,7 %
Підозрілість	54,5 %
Тривожність	30 %
Консерватизм	90,9 %
Напруженість (середній рівень)	81,6 %

Як правило, замкнутість, яка виявляється в 50 % начальників відділень СПС І-ї групи, може свідчити про наявність таких рис характеру, як холодність, надмірна скептичність, відособленість, відчуженість, конфліктність. Такі особи більш ефективні в роботі, коли працюють самостійно без колективу, їм властиві педантичність, точність, але не вистачає гнучкості при зміні ситуації.

Припускаємо, що емоційна нестійкість може сприяти розвитку невротичних симптомів та свідчити про невпевненість в собі працівників, що проявляється в підвищеній дратівливості, хвилюванні, частих змінах настрою, через які особа може вважати себе безпомічною та нездатною впоратися з труднощами. Цьому сприяє також і боязкість персоналу. Відомо, що боязкість викликає труднощі у встановленні контактів, страх перед життям, перед соціальною й емоційною небезпекою, який може погано вплинути на виконання службових обов'язків, особливо в екстремальних ситуаціях, наприклад, під час бунту, суїциду зашквалених тощо, в яких працівник повинен добре володіти собою, бути гнучким, рішучим та швидко реагувати на виклики.

Однією з властивих якостей для персоналу УВП є підозрілість. 54, 5 % досліджуваних нами начальників відділень СПС до 1 року служби в УВП характеризуються підвищеним рівнем підозрілості, вони відчувають зайві сумніви на рахунок роботи, людей, які їх оточують, шукають недоліки в інших, а не в собі. Припускаємо, що з часом підозрілість підвищується та негативно впливає на особистість працівника.

За допомогою кореляційного аналізу Пірсона ми встановили зв'язки між замкнутістю і боязкістю. Кореляційний зв'язок становить $r = 0,636$ (при $p = 0,01$). Кореляція – позитивна і має високу значимість. Наскільки відомо, при позитивній кореляції збільшення однієї перемінної пов'язано зі збільшенням другої. Згідно нашим дослідженням, в начальників відділень СПС, переважають боязкість і замкнутість. Тому, можна сказати, що чим більше начальники відділень будуть боязкими, тим більше вони будуть замкнуті в собі, і навпаки.

Також нами встановлено, що існує кореляція між замкнутістю й емоційною нестійкістю. Зв'язок становить $r = 0,542$ при $p = 0,01$ і цим пояснює наступне: чим більше замкнуті в собі начальники відділень СПС, тим вищим стає рівень їх емоційної нестійкості, і навпаки, чим вищий рівень емоційної нестійкості, тим більше респонденти замкнуті в собі.

Результати дослідження за методикою В.Ю. Рибнікова «Прогноз 2» показали, що нервово-психічно нестійкими є 8,3 %

респондентів. У 54, 2 % начальників відділень нервово-психічні зриви ймовірні, особливо в екстремальних умовах. 37, 5 % начальників відділень є нервово-психічно стійкими (див. таблицю 3).

Дослідження рівня тривожності начальників відділень СПС до 1 року служби в УВП за допомогою методики Ч. Д. Спілберга, Ю. Л. Ханіна показали, що 90,1 % респондентів мають низький рівень ситуативної тривожності, 9,1 % – середній рівень, тобто помірний. Результати дослідження особистісної тривожності показали у 4, 5% начальників відділень СПС низький рівень особистісної тривожності, в 54 % – середній, а в 40, 9 % – високий рівень особистісної тривожності (див. таблицю 3).

Таблиця 3

Стани	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Нервово-психічна стійкість	37, 5%	54, 2 %	8, 3 %
Ситуативна тривожність	–	9, 1 %	90, 1 %
Особистісна тривожність	40, 9 %	54 %	4, 5 %

Відомо, що особи з високим рівнем особистісної тривожності чутливі до емоційного стресу, повільно виходять зі стану фрустрації, їм важко регулювати свій стан, в екстремальних ситуаціях можливі нервові зриви.

Потрібно звернути увагу на кореляційний зв'язок особистісної тривожності і нервово-психічної стійкості начальників відділень СПС, який становить – $r = 0,947$ при $p = 0,01$. Зв'язок дуже сильний, тісний і має високу значимість. Тому, ми можемо сказати, що при збільшенні рівня особистісної тривожності начальників відділень СПС збільшується їх нервово-психічна нестійкість, і навпаки, чим вищий рівень нервово-психічної нестійкості, тим вищим стає рівень особистісної тривожності. Тривожність, як відомо, впливає на ефективність діяльності в напружених ситуаціях або під час дії стресогенних факторів. Це значить, що в складних та екстремальних умовах в начальників відділень СПС можливе зменшення точності і автоматизму дій, погіршення емоційного та психічного стану. Зауважуємо, що при високій особистісній тривожності складні ситуації сприймаються такі, що становлять загрозу для людини і можуть призвести до емоційних та нервових зривів.

Аналіз результатів дослідження рівня професійної деформованості начальників відділень СПС І групи за допомогою опитувальника «ОПД» В. С. Медведєва» показав, що в 44 % началь-

ників відділень СПС в основному утворився початковий рівень професійної деформації і в 24 % – середній рівень.

За допомогою методики, спрямованої на визначення професійного вигорання К.Маслач, С.Джексон «МВІ» (адаптованої В.С. Медведєвим) ми виявили високий рівень емоційного виснаження в 36 % і високий рівень деперсоналізації в 84 % .

Порівнюючи результати досліджень І групи (до 1 року) та ІІ групи (від 1 до 3 років служби в УВП), ми виявили різницю, зокрема, начальники відділень СПС, які працюють від 1 до 3 років в УВП, значно замкнутіші, ніж ті, що працюють до 1 року в УВП, різниця становить 24% .

Рівень емоційної нестійкості в ІІ групі вищий, ніж у І групі, але різниця невелика – близько 5% . Тому, можна сказати, що в начальників відділень СПС, які працюють від 1 до 3 років, рівень емоційної нестійкості вищий, ніж в тих, які працюють до 1 року в УВП.

Цікавими є результати за фактором «сміливість-боязкість» (за результатами опитувальника Р. Б. Кеттелла (16-РФ -105 – С)). У респондентів ІІ групи боязкість вища, ніж в респондентів І-ї групи, різниця складає 16% . Також слід відмітити, що начальники відділень СПС, які працюють від 1 до 3 років в УВП, менш суворі і жорстокі, ніж ті, що працюють до 1 року (різниця близько 9 %) .

В начальників відділень СПС, які працюють від 1 до 3 років в УВП, значно підвищується підозрілість, на 17, 5% більше, ніж в працівників до 1 року служби в УВП.

За результатами методики В.С. Медведєва «ОПД» в працівників від 1 до 3 років служби початковий рівень професійної деформації складає 88, 6% та середній 11, 1% .

За методикою «Спілберга – Ханіна» кількість респондентів з високим рівнем тривожності менша на 11% , ніж в І групі.

За методикою В.Ю. Рибнікова «Прогноз 2» показник нервово-психічної стійкості в начальників відділень СПС, які працюють від 1 до 3 років, в середньому складає 6 балів, 13, 9% респондентів – нервово-психічно нестійкі. 52, 8 % респондентів мають середній рівень нервово-психічної стійкості, 33,3% респондентів є нервово-психічно стійкими.

Нами був виявлений кореляційний зв'язок нервово-психічної стійкості з редукацією досягнень, а саме – $r = 0,977$, при $p = 0,01$. Також потрібно зауважити, що існує зв'язок редукації досягнень з напруженням – фактор Q4 (методика Кеттелла, форма С) – $r = 0,966$, при $p = 0,01$. В обох випадках кореляція є сильною, тісною і має високе значення. Тому, можемо сказати, що на оцін-

ку начальниками відділень СПС власних професійних досягнень і самого себе та на виконання професійних обов'язків впливає напруження і нервово-психічна стійкість працівників. Якщо начальники відділень СПС будуть емоційно нестійкими, дратівливими, тривожними та напруженими, часто переживатимуть нервові зриви, вони не зможуть гідно оцінити свої професійні досягнення та відповідально відноситись до роботи, вважатимуть себе непотрібними, безпомічними, відчуватимуть байдужість до роботи, а тим більше до виправлення та ресоціалізації засуджених, їхня психічна діяльність буде порушена і внаслідок відсутності методів профілактики та психокорекції можливе виникнення психосоматичних захворювань.

Після 3 років служби в УВП в начальників відділень СПС негативні психічні стани виявляються на середньому рівні, вони не підвищуються, а деякі показники є нижчими, ніж в респондентів до 1 року та від 1 до 3 років служби.

В респондентів III групи (3-5 років) дещо збільшується жорстокість (агресивність), суворість (на 6%); підозрілість (на 4%); тривожність (на 4%); напруження (на 8%), що може бути зумовлено специфікою професійної діяльності. Відповідно до результатів методик Кеттелла і Спілберга-Ханіна, збільшується рівень особистісної тривожності (на 6%).

Нервово-психічно нестійких осіб в III групі немає. Дещо підвищується нервово-психічна нестійкість начальників відділень СПС в екстремальних умовах, а кількість нервово-психічно стійких осіб збільшується, тобто 37, 5 % начальників відділень СПС, які працюють від 3 до 5 років в УВП, нервово-психічно стійкі. Виходячи з таких результатів, можна сказати, що з часом працівники пристосовуються до умов професійної діяльності, стають більш стійкими до стресів. Крім того, як зазначають вчені та стверджують практичні працівники, після 3 років роботи в місцях позбавлення волі залишаються працювати особи, які мають стійку психіку, сильний тип темпераменту і відповідно до своїх особистісних та професійних якостей можуть працювати в напружених умовах.

За результатами методики «ОПД» В.С. Медведєва в начальників відділень СПС III групи (3-5 років) в середньому рівень професійної деформації складає 24,55%, тобто в більшості респондентів виявлений початковий рівень професійної деформації та у 18, 2 % утворюється середній рівень професійної деформації.

На відміну від начальників відділень СПС, які входять в групу від 3 до 5 років в УВП, в персоналу, що працює від 5 до 10

років, показники професійної деформації, професійного вигорання, індивідуально-особистісних особливостей, емоційної нестійкості та тривожності підвищуються на незначний відсоток, або можуть бути нижчими, ніж у III групи респондентів. Як ми зазначали, в такий період особи вже повністю адаптувалися до професійної діяльності, можуть контролювати свою поведінку, вміють поводити себе в різних видах службової діяльності. Негативні прояви в їхній поведінці, звісно ж, присутні, але можемо припустити, що такі працівники, вміють їх приховати, скерувати в потрібне русло або маніпулювати ними, в деяких випадках не бажають сторонньої допомоги, можуть її взагалі не приймати.

На відміну від начальників відділень СПС від 3 до 5 років в УВП, в персоналу, що працює від 5 до 10 років, показники професійної деформації, професійного вигорання, індивідуально-особистісних особливостей, емоційної нестійкості та тривожності, підвищуються на незначний відсоток, або можуть бути нижчими, ніж у III групи респондентів.

Аналізуючи результати досліджень V групи респондентів (від 10 до 15 років служби в УВП), ми помітили, що показники негативних психічних станів працівників, порівняно не дуже високі, якщо згадати, що ці особи працюють більше 10 років в місцях позбавлення волі. Особистісна тривожність у 83, 3 % досліджуваних виявляється на середньому, помірному рівні. В 16, 7 % – на високому. Можемо спостерігати, що рівень особистісної тривожності в V групі респондентів, майже, такий, як в IV групі (від 5 до 10 років служби). Тобто можна сказати, що після 5 років служби в установах виконання покарань в начальників відділень СПС тривожність дещо зменшується, а вже ближче до 10 років знаходиться на стабільному і достатньо помірному рівні, не підвищується.

Крім помірного рівня особистісної тривожності, оптимальним упродовж 10-15 років служби в УВП, є й рівень нервово-психічної стійкості. 75 % начальників відділень СПС нервово-психічно стійкі. Нервово-психічні зриви тут мало ймовірні, працівники можуть працювати в складних, напружених умовах, зберігати самоконтроль то хороший рівень концентрації уваги.

Як показують наші дослідження в працівників, які працюють від 10 до 15 років в УВП, глибинного рівня професійної деформації немає.

Якщо говорити про професійне вигорання, то відповідно наших досліджень в 66, 7 % начальників відділень СПС спостерігається високий рівень деперсоналізації. В.С. Медведєв писав, що

високий рівень деперсоналізації може свідчити про наявність професійної деформації [2, с.71]. Ми провели кореляцію між професійною деформованістю і рівнем деперсоналізації та виявили, що зв'язок існує, коефіцієнт кореляції Пірсона становить $-r = 0,944$ при $p = 0,01$. Тому, чим негативніше працівники відносяться до роботи, тим сильніше це впливає на розвиток професійної деформації та призводить до підвищення його рівня і навпаки, чим вищий рівень професійної деформації начальників відділень СПС, тим працівники негативніше відносяться до своєї роботи і цинічніше та необ'єктивно ставляться до засуджених.

Отже, порівнюючи IV та V групи респондентів, можна сказати, що після 10 років служби в УВП в начальників відділень СПС психічні стани в деякій мірі стабілізуються. Як зауважувалось вище, ці працівники уже вміють контролювати свій психічний стан, адекватно себе поводити у відповідних ситуаціях, легко знаходити підхід до людей, але, все ж таки, емоційна виснаженість, спустошеність, втома, негативне і цинічне ставлення в частини досліджуваних нами начальників відділень СПС до роботи та засуджених присутні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Аналізуючи результати констатуючого експерименту, ми виявили найбільш виражені деструктивні психічні стани та якості. Це такі як: нервово-психічну нестійкість, тривожність, боязкість (страх), жорстокість (агресія), підозрілість, напруженість, замкнутість, емоційну виснаженість, невпевненість в собі, завищену самооцінку, здатність піддаватися впливу групи, в частини респондентів – низький рівень самоконтролю, високий рівень консерватизму.

Виходячи з результатів нашого дослідження, можемо сказати, що найбільш вразливими є респонденти, які працюють в УВП до 3 років. Вони важко адаптуються, перебувають в стані підвищеного рівня тривожності та фрустрації, відчувають страх. Тому, експериментальною групою в формулюючому експерименті будуть виступати начальники відділень СПС, які працюють до 3-х років служби в УВП.

Список використаних джерел

1. Чичуга М.М. Соціально-психологічна адаптація молодих начальників відділень соціально-психологічних служб установ виконання покарань України / М. М. Чичуга // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 жовт. 2013 р.) / відп. ред. І.М. Ко-

потун, С. Г. Стеценко. – К. : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. – С. 348–350.

2. Замула С. Ю. Профілактика професійної деформації персоналу установ виконання покарань / С. Ю. Замула, І. В. Пахомов, І. М. Рудніцька, В. О. Синьбок, В. В. Скороход, С. П. Шелест : Посібник. – Біла Церква, 2011. – 206 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Chychuga M.M. Social'no-psychologichna adaptacija molodyh nachal'nykiv viddilen' social'no-psychologichnyh sluzhb ustanov vykonannja pokaran' Ukrainy / M. M. Chychuga // Suchasna nauka – penitenciarnej praktyci: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyi'v, 24 zhovt. 2013 r.) / vidp. red. I.M. Kopotun, S. G. Stecenko. – K. : Instytut kryminal'no-vykonavchoi' sluzhby, 2013. – S. 348–350.
2. Zamula S. Ju. Profilaktyka profesijnoi' deformacii' personalu ustanov vykonannja pokaran' / S. Ju. Zamula, I. V. Pahomov, I. M. Rudnic'ka, V. O. Synjebok, V. V. Skorohod, S. P. Shelest : Posibnyk. – Bila Cerkva, 2011. – 206 s.

M.M. Chychuha. The influence of destructive mental states on a personality and professional activities of chiefs of social and psychological penal services. The destructive mental states of chiefs of social and psychological penal services are studied. The experimental study was being conducted from April 2013 till March 2014. The sample included 180 chiefs of social and psychological penal services. The distribution of chiefs of social and psychological penal services is made into five groups: the first group includes chiefs of branches working in penal institutions under one year; the second group includes chiefs working from 1 to 3 years; the third one – from 3 to 5 years in service of the penal institutions; the fourth one – from 5 to 10 years; and the fifth one – from 10 to 15 years in service of penal institutions.

There were used the following methods: «16-factor personality questionnaire by R.B. Cattell (16-PF -105 – C)», method by V.U. Rybnikov «Prognoz 2», «scale of situational and personal anxiety» by Ch.D. Spielberg-U.L. Hanin», questionnaire to determine the level of professional deformation «QPD» by V.S. Miedviediev, questionnaire «MVI», which was developed by K. Maslach, S. Jekson and adapted by V.S.Miedviediev.

There have been studied individual personality traits of chiefs of branches of social and psychological services, the level of mental stability, the level of situational and personal anxiety, the level of professional deformation and burnout.

The destructive mental states and qualities of chiefs of branches of social and psychological penal services were found as the following: neuro-

psychological instability, anxiety, timidity (fear), aggression, suspicion, tension, emotional exhaustion, lack of confidence, high self-esteem, the ability to be exposed in a group, part respondents have low self-control, a high degree of conservatism.

It is concluded that the experimental group in the formative experiment will perform the chiefs of branches of social and psychological services, working up to 3 years in service of the penal institutions and are the most vulnerable categories, based on our investigation.

Key words: destructive mental states, fear, anxiety, suspicion, neuro-psychological instability, frustration, professional deformation, professional burnout, emotional exhaustion, depersonalization.

Received October 16, 2014

Revised November 12, 2014

Accepted December 07, 2014

УДК 159.9:61

В.І. Шебанова
vitaliap@mail.ru

Ідентичність особистості як базова структура нормалізації харчової поведінки

Shebanova V.I. The identity of personality as the basic structure of the normalization of eating behavior / V.I. Shebanova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 647–660.

В.І. Шебанова. Ідентичність особистості як базова структура нормалізації харчової поведінки. У статті розглянуто особистісну ідентичність як утворення тілесності та досліджується питання про можливість її трансформації. Представлено етапи порушених циклів харчової поведінки у випадках анорексії, булімії, ожиріння, психогенного переїдання. Розглянуто необхідність трансформації смислів як «процесу схуднення», так і психологічних смислів їжі, смислів подолання труднощів, смислу свого «теперішнього» буття при розладах харчової поведінки. Зроблено висновок, що негативний тілесний досвід, зокрема, реальна або уявна надмірна вага на тлі хронічної невдоволеності власною вагою переживається особистістю як травмуюча ситуація, що су-